

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Barbora Pleváková

**Pravomoci orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech bránění ve
styku s dítětem**

Bakalářská práce

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Pravomoci orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech bránění ve styku s dítětem“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Nové Jičíně dne 2. 1. 2018

Barbora Pleváková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Haně Vičarové Hefnerové, Ph.D. za odborné vedení při psaní bakalářské práce, za její věcné připomínky a v neposlední řadě za její čas.

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
Úvod	6
1 Právomoci orgánů v soudním řízení	8
1.1 Svěření do péče po rozvodu a zájem dítěte	9
1.2 Role OSPOD v řízení před soudem	12
2 Právomoci orgánů mimo soudní řízení	20
2.1 Preventivní a poradenská činnost	25
2.2 Právomoci OSPOD ve správním řízení	26
Závěr	35
Seznam použitých zdrojů	37
Odborné publikace	37
Články.....	38
Internetové zdroje.....	38
Právní předpisy.....	39
Judikatura.....	40
Abstrakt	41
Summary	41
Klíčová slova	42
Key words	42

Seznam použitých zkratk

OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí

OZ - Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ZŘS – Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

ZSPOD – Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Úvod

Téma své bakalářské práce „Pravomoci orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech bránění ve styku s dítětem“ jsem si vybrala, jelikož se domnívám, že rovněž i z důvodu častých rozvodů v České republice je problematika bránění nepečujícímu rodiči ve styku s dítětem v dnešní době aktuální. O této skutečnosti ostatně svědčí řada publikací na dané téma napsaných a rovněž i časté internetové diskuse, ve kterých si rodiče (především otcové) stěžují na postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Ve většině případů však autoři danou obsáhlou problematiku pojmají ve svých pracích velmi obecně a zaměřují se především na postupy soudů v těchto případech. Postavení OSPOD je pak povětšinou pojímáno jen okrajově. Přitom se však domnívám, že jejich činnost v dané oblasti je velmi podstatnou, jelikož v okamžiku, kdy sociální práce s rodinou bude úspěšná, nebude nutné vůbec přistupovat k soudnímu řízení, v jehož rámci bude pečujícímu rodiči uložena povinnost druhému rodiči styk s dítětem umožnit. I z tohoto důvodu se domnívám, že práce, jež se zaměřuje na vymezení jednotlivých pravomocí daného orgánu v této oblasti, může být velmi přínosnou. Cílem práce je tedy vymezit, jak mohou v případech bránění ve styku orgány sociálně-právní ochrany dětí postupovat, a jestli je jejich postavení v těchto věcech přínosné, nebo zda naopak nemohou komunikaci mezi rodiči v některých případech znesnadnit.

Bakalářská práce je rozčleněna do dvou kapitol. V první z nich jsou na prvním místě rozebrány stěžejní pojmy problematiky se dotýkající, především samotný pojem styk a dále pojem syndrom zavrženého rodiče či stěžejní zásada v oblasti sociálně-právní ochrany dětí – nejlepší zájem dítěte. Dále, jelikož se práce zabývá rozebráním jednotlivých pravomocí orgánu sociálně-právní ochrany dětí v případech bránění ve styku s dítětem, považovala jsem za nutné na prvním místě alespoň ve stručnosti vymezit i tento pojem. Následně jsou v první kapitole práce vymezeny pravomoci OSPOD v rámci řízení před soudem. Vzhledem k velkému rozsahu tématu zpracovaného v bakalářské práci jsem se však rozhodla vymezit pravomoci správního orgánu v dané oblasti pouze stručně a svou pozornost jsem zaměřila především na pravomoci tohoto orgánu mimo soudní řízení. Vymezením daných pravomocí se pak zabývá druhá kapitola bakalářské práce. V jejím rámci je v první řadě obecně popsána činnost OSPOD (se zaměřením na problematiku styku s dítětem), dále je zde vymezena činnost preventivní a poradenská. V poslední řadě jsou vymezeny pravomoci, které tento správní orgán v dané oblasti realizuje v rámci správního řízení.

Stěžejními zdroji využitými pro tvorbu bakalářské práce byly samozřejmě právní předpisy dané problematiky se dotýkající. Především se jednalo o zákon č. 359/1999 Sb., o

sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 500/2004 Sb., správní řád ve znění pozdějších předpisů či zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů. Nejedná se však o výčet taxativní, v práci jsou citovány rovněž i ustanovení jiných právních předpisů (a též mezinárodních smluv). Důležitým zdrojem mé práce byly rovněž komentáře k daným, výše vymezeným zákonům. Dále jsem pro tvorbu práce využila celou řadu odborných publikací, článků, internetových zdrojů a v neposlední řadě rovněž i soudní rozhodnutí. Při tvorbě práce jsem využila metody popisné.

1 Právomoci orgánů v soudním řízení

Z právního hlediska tvoří právo osobního styku rodiče s dítětem jednu ze složek rodičovské odpovědnosti. Ta náleží stejně oběma rodičům, a to bez ohledu na fakt, zda dítě bylo narozeno za trvání manželství či mimo něj.¹ Tento požadavek na styk mezi dítětem a rodičem je samozřejmě víceméně bezproblémový v případě, kdy dítě žije v harmonické plně fungující rodině. V okamžiku, kdy však dojde ke sporu mezi rodiči, je dané právo bohužel velmi často porušováno. O této skutečnosti svědčí nejenom velké množství odborných příspěvků, jež jsou na dané téma napsány, ale rovněž i množství stížností proti České republice, uplatněných před Evropským soudem pro lidská práva.² Bohužel si však rodiče často neuvědomují, že tímto způsobují problémy především svým dětem. Navíc je při bránění ve styku porušováno právo dítěte na udržování pravidelných osobních kontaktů s oběma rodiči, které je mu zaručeno článkem 9 Úmluvy o právech dítěte.³

Kromě Úmluvy o právech dítěte, se problematikou styku dítěte s osobami jemu blízkými, zabývá na mezinárodní úrovni především Úmluva o styku s dětmi. Záměrně využívám termínu „osoby blízké“, jelikož dítě má právo se stýkat nejenom se svými rodiči, ale i dalšími osobami, se kterými má vytvořena rodinná pouta – tedy určitý úzký vztah – jako jsou například jeho prarodiče, popřípadě sourozenci. V této Úmluvě je mimo jiné definován rovněž samotný pojem „styk“. Tím se rozumí nejenom pobyt dítěte, které po omezenou dobu zůstane nebo se setká se svým rodičem, popřípadě osobami jinými než rodiči, jež mají s dítětem rodinná pouta a se kterými toto dítě obvykle nežije, ale rovněž také jakákoliv forma komunikace mezi dítětem a touto osobou a poskytnutí informací dané osobě o dítěti nebo dítěti o této osobě.⁴

Základní premisa, která vychází již z Úmluvy o právech dítěte, a v českém právním řádu je dále rozpracována především v ustanovení § 888 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OZ“), je založena na tom, že právo na styk s dítětem je vzájemným právem rodiče a dítěte. To znamená, že dítě, které je v péči pouze jednoho z rodičů, má právo stýkat se s druhým rodičem, stejně jako nepečující rodič má právo

¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 865.

² KRATOCHVÍL, Jan. In KRNEC, Jiří a kol. (ed). *Evropská úmluva o lidských právech: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 863 – 962 (čl. 8).

³ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, čl. 9.

⁴ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb. m. s., o sjednání Úmluvy o styku s dětmi, čl. 2.

na styk se svým dítětem. Takové právo může být vyloučeno pouze ve výjimečných případech a pouze rozhodnutím soudu.⁵

Základním východiskem při úpravě osobního styku s dítětem je samozřejmě dohoda obou rodičů. Tato však v řadě případů není, především z důvodu vyhoceného konfliktního vztahu mezi rodiči, možná. V takovém případě je nutno, aby o úpravě styku rozhodl soud.⁶ Velmi často se však stává, že ani tato soudní úprava styku není respektována, přičemž nejčastějším důvodem je nepochybně snaha druhého rodiče potrestat.⁷ Nerespektování soudního rozhodnutí pak odůvodňují různým způsobem – nejčastěji nemocí dítěte či jeho nechutí s nepečujícím rodičem jít.⁸ Především v tomto okamžiku pak nastupují orgány sociálně právní ochrany dětí, jejichž hlavním úkolem je, jak již z názvu napovídá, zajistit ochranu dítěte. Za tímto účelem jim jednotlivé zákony přiznávají celou řadu různých kompetencí, jež budou v následujících částech bakalářské práce blíže specifikovány.

1.1 Svěření do péče po rozvodu a zájem dítěte

O úpravě poměrů dítěte po rozvodu rozhoduje opatrovnický soud v rámci tzv. řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. Úpravu daného řízení můžeme nalézt v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o zvláštních řízeních soudních“ či „ZŘS“), konkrétně v ustanoveních § 466 an. Již v daném řízení sehrávají orgány sociálně-právní ochrany dětí velmi významnou roli, když před soudy vystupují jakožto kolizní opatrovníci dítěte.⁹ Výsledkem řízení je rozhodnutí soudu o tom, jak bude každý z rodičů napříště o dítě pečovat, přičemž v tomto směru má tři možné způsoby uspořádání – výlučná péče jednoho z rodičů, střídavá péče či svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče.¹⁰

Zároveň je nezbytné upozornit, že pouhá skutečnost svěření do výlučné péče jednoho z rodičů neznamená, že by druhý rodič tímto ke svému dítěti ztrácel rodičovskou odpovědnost. V této věci totiž OZ hovoří naprosto jasně, když ve svém ustanovení § 858 obsahuje výčet práv a povinností, které lze pod rodičovskou odpovědnost zařadit. Přitom péče o dítě je pouze jednou z jejích složek. Proto, přestože rodič nemá dítě po rozvodu svěreno do

⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský ..., § 888.

⁶ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Možnosti realizace styku rodiče s dítětem. *Právní rozhledy*, 2017, roč. 25, č. 18, s. 617.

⁷ PAVLÁT, Josef. Porozvodové uspořádání. *Bulletin Advokacie*, 2012, roč. 19, č. 11, s. 38.

⁸ NOVOTNÁ, Věra. Precizace rozhodnutí soudu o úpravě styku rodiče s dítětem. *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 12, s. 1-2.

⁹ Zákon č. 292/2013, o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, § 469.

¹⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský ..., § 907.

své péče, ostatní složky rodičovské odpovědnosti mu zůstávají zachovány, a to až do okamžiku, kdy by jí případně byl soudem zbaven.¹¹

Jednou ze základních zásad, která musí být uplatňována ve všech případech, kdy je rozhodováno v otázkách života dítěte, je tzv. nejlepší zájem dítěte. Tím je nutno rozumět zákonný standart, který je uplatňován soudy v případech svěřeni do péče, opatrovnictví, vyživovací povinnosti po rozvodu a dalších sporných otázkách rodinného práva.¹² Nejdůležitějším pramenem tuto zásadu zakotvující je čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, ve kterém se uvádí, že „zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať již uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonnými orgány.“¹³

Tento pojem není v žádném platném právním předpise v České republice definován. Jedná se tedy o neurčitý právní pojem, přičemž konkretizace jeho obsahu je vždy v rukou toho, kdo v daném konkrétním případě rozhoduje – tedy v našem případě soudu či orgánu sociálně-právní ochrany dětí.¹⁴ Jeho určitou interpretaci však přinesl Výbor pro práva dítěte (OSN) v Obecném komentáři č. 14, když pojem nejlepšího zájmu dítěte vymezil jakožto komplexní a dynamický koncept obsahující tři základní složky. Zaprvé se jedná o základní právo dítěte, aby byl jeho nejlepší zájem posouzen a bylo k němu přihlédnuto. Dále lze chápat jako základní interpretační princip. To ve své podstatě znamená, že v okamžiku, kdy je možno právní předpis interpretovat více způsoby, je nutné zvolit tu interpretaci, která nejefektivněji naplňuje právě tuto zásadu. V neposlední řadě se zároveň jedná o pravidlo procesní. Tedy v okamžiku, kdy kterýkoliv orgán přijímá rozhodnutí, jež by mohlo mít vliv na život dítěte, je nutné posuzovat pozitivní i negativní dopady tohoto rozhodnutí na dané dítě.¹⁵

Primárním cílem rozhodování otázky, jež se týká dítěte, je nalezení řešení, které bude v souladu se zájmy všech zúčastněných osob. Mnohdy však nalézt takovýto soulad není možné. V tom okamžiku je nutné zájmy všech zúčastněných stran vyvažovat ve snaze nalézt přijatelný kompromis. Přitom se uplatní přednost zájmu dítěte – tento by měl být zájmem

¹¹ Tamtéž, § 858.

¹² UNICEF. *Protecting the World's Children: Impact of the Convention of the Rights of the Child in Diverse Legal Systems*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, s. 44.

¹³ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, čl. 3 odst. 1.

¹⁴ KRŮSTEK, Adam. In MACELA, Miloslav (ed). *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 46 – 61 (§ 5).

¹⁵ *Výbor OSN pro práva dítěte vydal komentář k nejlepšímu zájmu dítěte* [online]. Vláda ČR, 6. června 2014 [cit. 10. září 2017]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/aktuality/vybor-osn-pro-prava-ditete-vydal-komentar-k-nejlepsimu-zajmu-ditete-107820/>>.

všech ostatních subjektů nadřazen a v případě kolize zájmů musí dostat přednost, a to i nad zájmy a právy rodičů dítěte. Zároveň je třeba zdůraznit, že dítěti nesmí být odepřeno žádné právo pouze na základě negativního výkladu daného pojmu.¹⁶

Zároveň je nutno na tomto místě zmínit ještě jeden důležitý pojem, a to tzv. syndrom zavrženého rodiče. Ten lze charakterizovat jakožto „proces, kdy je dítěti vůči rodiči vštěpován odpor a kritika, které jsou neoprávněné anebo přehnané.“¹⁷ Jedná se tedy o vědomé popouzení dítěte jedním z rodičů vůči rodiči druhému, jehož výsledkem je situace, kdy dítě jednoho rodiče vnímá zcela kladně bez jakýchkoliv záporných vlastností, a naopak toho druhého zavrhně, jelikož se mu jeví jako naprosto zlý, bez jakýchkoliv kladných vlastností. Postupem času si dítě samo začne vytvářet smyšlené scénáře, kterými své názory potvrzuje, přičemž často zavrnutí odůvodňuje naprosto slabými argumenty, jako například, že rodič na něj „jednou prsknul“.¹⁸ Zároveň je však nutno upozornit, že o daný syndrom se může jednat pouze v těch případech, kdy dítětem zavržený rodič nezavdal k vytvořené nenávisti žádnou příčinu.¹⁹

I kvůli možnému vzniku tohoto syndromu je nezbytné, aby, především v případech, kdy se již první známky programování a bránění ve styku projeví, bylo hledáno včasné řešení. Jakmile totiž dítě začne takto jednoho z rodičů odmítat, je již postup velmi problematický a ačkoliv je samozřejmě jednou z možností hledat pomoc u soudu, jedná se zpravidla o proces velmi zdlouhavý, jelikož soud se obvykle snaží postupovat pomalu formou postupných ojedinelých návštěv, většinou za přítomnosti třetí osoby.²⁰ Tento opatrný postup je samozřejmě velice důležitý, jelikož dítě si potřebuje nalézt zaniklý vztah k druhému rodiči. Naopak samotné zjištění daného syndromu není dostatečným důvodem ke změně uspořádání péče o dítě, ba dokonce po podrobném zhodnocení situace může soud dospět k závěru, že v souladu s nejlepším zájmem dítěte je naopak to, aby zůstalo s programujícím rodičem a se zavrženým rodičem mělo pouze malý, či dokonce žádný kontakt.²¹

¹⁶ KŘÍSTEK, Adam. In MACELA, Miloslav (ed). *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 46 – 61 (§ 5).

¹⁷ GARDNER, Richard Alan. *Syndrom zavrženého rodiče*. Praha: MPSV, 1996, s. 12.

¹⁸ NOVÁK, Tomáš. *Syndrom zavrženého rodiče má dvě špatná řešení* [online]. Vitalia.cz, 22. ledna 2014 [cit. 20. září 2017]. Dostupné na <<http://www.vitalia.cz/clanky/syndrom-zavrzeneho-rodice-ma-dve-spatna-reseni/>>.

¹⁹ GARDNER: *Syndrom ...*, s. 13.

²⁰ ČERNÁ, Petra. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2001, s. 48 – 49.

²¹ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2012s. 42.

1.2 Role OSPOD v řízení před soudem

Jelikož si bakalářská práce klade za cíl rozvést jednotlivé kompetence orgánů sociálně právní ochrany dětí v případech bránění ve styku s dítětem, je nutné na prvním místě alespoň v základních rysech daný pojem vymežit.

Orgány sociálně-právní ochrany dětí (či lidově „sociálka“, dále též jen „OSPOD“) jsou správními orgány ve smyslu § 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“ či „SŘ“) – jedná se tedy o orgány moci výkonné, orgány územních samosprávných celků a jiných orgánů, právnických a fyzických osob, které vykonávají působnost v oblasti veřejné správy. Zároveň se na jejich činnost správní řád vztahuje, ačkoliv pouze subsidiárně, jestliže zvláštní zákon nestanoví v daném konkrétním případě jinak.²² Zvláštním zákonem je na tomto úseku zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálně-právní ochraně dětí“ či „ZSPOD“).

Konkrétně jsou dle ZSPOD na úseku sociálně-právní ochrany věcně příslušné krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady a újezdní úřady, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí a ústředním orgánem státní správy na tomto úseku je Ministerstvo práce a sociálních věcí. Určité pravomoci v oblasti sociálně-právní ochrany dětí jsou svěřeny rovněž i krajským pobočkám Úřadu práce České republiky (a pobočce pro hlavní město Prahu). V oblasti bránění ve styku s dítětem pak mají nejširší pravomoci obecní úřady obce s rozšířenou působností.²³ Proto, pokud bude dále hovořeno o „orgánu sociálně-právní ochrany dětí“, mají se na mysli, pokud z textu nevyplyne jinak, právě tyto úřady. Okruh obecních úřadů obcí s rozšířenou působností je pak taxativně vymezen v příloze č. 2 k zákonu č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností. Správní obvody těchto úřadů jsou dále stanoveny vyhláškou č. 388/2002 Sb., o stanovení správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

Své úkoly tyto orgány uskutečňují jakožto výkon přenesené působnosti – jedná se tedy o výkon státní správy, který byl zákonem delegován na orgány odlišné od státu (hovoříme o tzv. nepřímých vykonavatelích státní správy).²⁴ Státní správu přitom orgány obce vykonávají

²² Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, § 1.

²³ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 4 ve spojení s § 10 – 13.

²⁴ HENDRYCH, Dušan. *Správní právo. Obecná část*. 8. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 307 – 308.

jménem a na odpovědnost státu, přičemž jsou zachovány vztahy nadřízenosti a podřízenosti.²⁵ Vedle toho však zákon rovněž připouští, aby byly určité úkoly v rámci sociálně-právní ochrany zajišťovány rovněž obcí a krajem v samostatné působnosti, popřípadě komisí pro sociálně-právní ochranu dětí a dalšími právníckými a fyzickými osobami, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny.²⁶

Jak již bylo zmíněno výše, tyto orgány zajišťují tzv. sociálně-právní ochranu. Tato představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání a dále rovněž ochranu dítěte před tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním, popř. vykořisťováním.²⁷ Zákon o sociálně-právní ochraně dětí daný pojem vymezuje demonstrativním výčtem činností, které jsou v jejím rámci zajišťovány. Do tohoto výčtu spadá mj. ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu či ochrana oprávněných zájmů dítěte (vč. ochrany jeho jmění). Jeho předním hlediskem je vedle zajištění nejlepšího zájmu dítěte a dosažení jeho blaha rovněž i ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Zájem dítěte však nad zájmy a právy všech ostatních osob, tedy i včetně rodičů, musí vždy převažovat.²⁸

Z výše vymezeného tedy vyplývá, že činnost orgánů v otázce zajištění styku dítěte se svým rodičem, můžeme podřadit pod činnosti sociálně-právní ochrany, když svou činností na tomto úseku zajišťují ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, stejně tak jako jeho oprávněné zájmy. Odborníci se totiž shodují, že pro dítě je důležitý kontakt s oběma rodiči, protože pro jeho řádný vývoj je nutné, aby mělo vzor obou pohlaví. Navíc má dítě samozřejmě zájem na tom, aby se stýkalo s oběma rodiči, tedy i s tím, se kterým po rozvodu rodičů nežije ve společné domácnosti.²⁹ Také při úpravě poměrů k nezletilému dítěti dbá soud zejména na to, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi, což však, jak již napovídá název práce, se často nepovede.

²⁵ VEDRAL, Josef. In VEDRAL, Josef a kol. (ed). *Zákon o obcích (obecní zřízení)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 330 – 344.

²⁶ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ..., § 4 odst. 2.

²⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

²⁸ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Soubor otázek a odpovědí k novele zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, [cit. 1. října 2017]. Dostupné na <<https://www.mpsv.cz/files/clanky/14776/faq.pdf>>.

²⁹ DUDOVÁ, Radka, HASTRMANOVÁ, Šárka. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007, s. 92.

OSPOD má povinnost při zajišťování sociálně-právní ochrany využívat veškeré nástroje, které mu zákon svěřuje. Pokud by této své povinnosti řádně dostál, nelze ho činit odpovědným za výsledek (tedy zda se rodiče na styku dohodnou či nikoliv), jelikož rodičovskou odpovědnost nesou sami rodiče.³⁰ OSPOD má přitom v případech bránění ve styku řadu pravomocí. Tato kapitola se zaměří na ty z nich, které vykonává v průběhu soudního řízení.

Jak již bylo zmíněno výše, soudní řízení ve věcech péče soudu o nezletilé je upraveno zákonem o zvláštních řízeních soudních. Pod tato řízení pak vedle již zmiňovaného řízení ve věcech péče o nezletilé děti (tedy řízení, v jehož rámci dojde k vydání rozhodnutí, jímž soud autoritativně upraví, jakým způsobem bude o dítě pečováno, a to nejčastěji v souvislosti s rozvodem manželství či v případě, kdy spolu rodiče nežijí a na úpravě se nedohodnou) můžeme podřadit mj. rovněž i řízení ve věcech styku s nezletilým dítětem.³¹

Pro daná řízení je věcně příslušným soudem soud okresní³², místně příslušným pak obecný soud nezletilého dítěte.³³ Tímto je nutno rozumět soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popřípadě jiných rozhodujících skutečností, své bydliště.³⁴ Bydlištěm dítěte pak rozumíme místo, kde dítě dlouhodobě uspokojuje svou potřebu bydlet.³⁵

Účastníky řízení ve věcech styku s nezletilým dítětem jsou navrhovatel (pokud bude řízení zahájeno na návrh) a dále ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno, tzn., v konkrétním případě se bude vždy jednat o samotné dítě a dále o jeho rodiče.³⁶ Jelikož však nezletilé dítě nemá plnou procesní způsobilost, musí být v řízení vždy zastoupeno. Zákonodárce přitom správně předpokládal, že zastoupení rodiči, jakožto zákonnými zástupci dítěte, není vzhledem ke kolizi zájmů mezi oběma rodiči možné, proto zavedl v těchto řízeních obligatorní zastoupení dítěte kolizním opatrovníkem. Toho soud jmenuje usnesením, proti němuž je přípustné podat odvolání, a to bezodkladně po zahájení řízení. Pokud by řízení bylo zahájeno z moci úřední, ustanovuje opatrovníka zpravidla již v usnesení o zahájení řízení.³⁷ Jelikož ochrana práv dítěte je platnou právní úpravou svěřena prioritně právě orgánu sociálně-právní ochrany dětí, je logický předpoklad zákonodárce, že by

³⁰ Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 1. 2. 2016, sp. zn. 2734/2015/VOP.

³¹ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních ..., § 466.

³² Tamtéž, § 3.

³³ Tamtéž, § 467 odst. 1.

³⁴ Tamtéž, § 4 odst. 2.

³⁵ SVOBODA, Karel, *Nesporná řízení II.*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 13.

³⁶ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních..., § 6 odst. 1.

³⁷ SVOBODA: *Nesporná ...*, s. 19.

měl tento orgán zastupovat práva dítěte rovněž i v řízení před soudem, jakožto kolizní opatrovník. Přesto však může vyvstat otázka, zda je tento postup vhodný, a to především z toho pohledu, že pracovníci OSPOD jsou povětšinou osoby bez právního vzdělání, přitom však z koncepce kolizního opatrovníka vyplývá, že musí v daném řízení řádně hájit práva dítěte. I proto lze přisvědčit závěru, že v okamžiku, kdy je v rámci soudního řízení projednávána věc poměrně složitá, a tudíž je pro řádné hájení zájmů dítěte potřebné kvalifikované právní jednání, je vhodnější ustanovit kolizním opatrovníkem dítěte, namísto OSPOD, advokáta.³⁸

Věcně příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí je v daném případě obecní úřad obce s rozšířenou působností.³⁹ Místní příslušnost se řídí místem trvalého pobytu dítěte.⁴⁰

Úlohou opatrovníka v řízení je vždy hájit zájmy dítěte, a to bez ohledu na skutečnost, zda vyhovují či nevyhovují zájmům jeho rodičů. Proto je soud odpovědný za výběr takového opatrovníka, který je danou úlohu způsobilý splnit. Opatrovník pak za dítě vykonává všechna procesní práva účastníka řízení a zastupuje dítě v celém soudním řízení, a to až do právní moci rozsudku. Kolizní opatrovník jedná jménem zastoupeného. Neprojevuje však vůli dítěte, nýbrž svou vlastní. K této otázce se vyjadřoval mj. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí 30 Cdo 3658/2007, když uvádí: „*Je logické, že opatrovník projevuje vůli vlastní a nikoli vůli zastoupené osoby, neboť této je opatrovník ustanoven právě z toho důvodu, že není, např. právě vzhledem k věku [...], schopna kvalifikovaně projevit vůli vlastní, neboť nemá plnou způsobilost k právním úkonům. Jelikož právní úkon představuje projev vůle, pak logicky osoba, jež z určitého důvodu nemá způsobilost k právním úkonům, není - řečeno jinými slovy způsobilá učinit projev vůle. Pokud by opatrovník neprojevoval vůli svou, nýbrž vůli zastupované osoby, byl by tím popřen celý samotný smysl institutu opatrovnictví. Je nepochybné, že institut opatrovníka vznikl z důvodu ochrany práv a zájmů osob, které z nějakého důvodu nejsou schopny či nemohou kvalifikovaně projevit vlastní vůli, ať již z důvodu jejich nízkého věku, duševní choroby apod.*“⁴¹

Kolizní opatrovník musí v řízení vůči nezletilému plnit úkoly vyplývající z čl. 10 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí. Tzn., že musí dítěti, pokud to není v rozporu s jeho

³⁸ HILŠEROVÁ, Eva. Může advokát, jako soudem ustanovený kolizní opatrovník nezletilého, nahlížet do spisové dokumentace o dítěti, vedeného OSPOD? *Bulletin advokacie*. 2014, roč. 21, č. 6, s. 31 - 35.

³⁹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ..., § 17 písm. a).

⁴⁰ Tamtéž, § 61 odst. 1.

⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. října 2008, sp. zn. 30 Cdo 3658/2007.

nejlepšími zájmy a jestliže se má za to, že dítě dostatečně chápe projednávanou situaci, poskytovat příslušné informace, objasňovat mu důsledky vyhovění jeho názoru a možné důsledky jakéhokoliv jednání učiněného zástupcem, a dále je povinen zjišťovat názory dítěte a zprostředkovat je soudu.⁴² Právo dítěte vyjadřovat své názory, resp. povinnost OSPOD brát při výkonu svých činností v úvahu přání a pocity dítěte, a rovněž povinnost informovat dítě o všech závažných věcech dotýkajících se jeho osoby, ostatně vyplývá rovněž i ze ZSPOD.⁴³ Návod, jakým způsobem by OSPOD při zjišťování názoru dítěte měl postupovat, můžeme nalézt např. v metodickém materiálu Ministerstva práce a sociálních věcí.⁴⁴

Důležitou činností v průběhu soudního řízení je rovněž vypracování tzv. výchovné zprávy, kterou následně OSPOD předkládá soudu. Jedná se o zprávu týkající se poměrů nezletilého dítěte, jeho rodiny, prospěchu ve škole apod. Podkladem pro její vypracování by měly být minimálně čtyři zdroje – rozhovor s dítětem, rozhovor s matkou i otcem a šetření v rodině.⁴⁵ Za účelem zjištění potřebných informací je OSPOD svěřena řada oprávnění, jako např. navštěvovat dítě a jeho rodinu, jejich obydlí, může zjišťovat ve škole, u lékaře a jinde, jak rodiče o dítě pečují, apod.⁴⁶ Všechny potřebné informace, jež zjistí, musí vyhodnotit a následně sdělit soudu. Zjištěný stav věci se pak odráží v závěrečném návrhu kolizního opatrovníka.⁴⁷

Řada oprávnění OSPOD při výkonu funkce kolizního opatrovníka je upravena rovněž ZSPOD. Vedle těch již výše zmíněných se jedná např. o oprávnění pořídít obrazové a zvukové záznamy dítěte a jeho prostředí, jež mohou být následně využity jakožto důkazní prostředek v řízení před soudem⁴⁸ či právo požádat státní orgány, zaměstnavatele, školy, školská, zdravotnická a jiná obdobná zařízení, o podání zprávy týkající se zastupovaných dětí.⁴⁹

OSPOD je ze své funkce kolizního opatrovníka samozřejmě odpovědný. Jestliže by se proto při výkonu této své funkce dopustil nesprávného úředního postupu, mohla by tato

⁴² Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s., o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, čl. 10.

⁴³ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní..., § 8 odst. 2, 3.

⁴⁴ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Sociálně-právní ...*, s. 20 – 22.

⁴⁵ MATOUŠKOVÁ, Ivana. *Význam funkce kolizního opatrovníka v soudním řízení o úpravě výchovy a výživy a o úpravě styku rodiče s dítětem - doporučení pro začínající sociální pracovníky* [online]. Kraj Vysočina, 3. května 2010 [cit. 10. října 2017]. Dostupné na <<http://files.infosoudci.webnode.cz/200001423-0c0310cf84/Manu%C3%A1l%20kolizn%C3%ADho%20opatrovn%C3%ADka.pdf>>.

⁴⁶ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní..., § 52.

⁴⁷ KRÍSTEK, Adam, ZARÁSOVÁ, Zuzana. In MACELA, Miloslav (ed). *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2. vydání. Olomouc: ANAG, 2016, s. 218 – 249 (§ 17).

⁴⁸ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ..., § 52 odst. 2.

⁴⁹ Tamtéž, § 53.

skutečnost založit jeho odpovědnost dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím či nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), když „*nesprávným úředním postupem se rozumí porušení pravidel předepsaných právními normami pro počinání státního orgánu při jeho činnosti.*“⁵⁰ OSPOD by se jej tedy mohl dopustit jednáním v rozporu s příslušným ustanovením zákona o sociálně právní ochraně dětí, zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, a dalšími právními předpisy.

Pouhá skutečnost průběhu soudního řízení však samozřejmě nemůže znamenat rezignování OSPOD na sociální práci s rodinou. I v průběhu soudního řízení by měl nabízet smírné řešení otázky týkající se styku s dítětem. Měl by tedy například nabízet rodičům možnost uzavření mimosoudní dohody o styku či možnost zprostředkování mediace či terapie.⁵¹

OSPOD jsou přiznány určité pravomoci rovněž při výkonu rozhodnutí o péči o nezletilé dítě. Účastníky tohoto řízení jsou ti, jejichž práva nebo povinnosti se během vykonávacího řízení realizují.⁵² Pokud výše uvedené tedy vztáhneme na výkon rozhodnutí ve věcech styku s dítětem, jsou účastníky řízení na straně oprávněné nepečující rodič, který se domáhá realizace rozsudku o styku s dítětem, a na straně povinné bude vystupovat naopak rodič pečující. Vedle nich bude účastníkem řízení rovněž nezletilé dítě, přičemž jelikož i v průběhu řízení o výkon rozhodnutí jsou rodiče dítěte ve sporu, musí být i v tomto případě zastoupeno kolizním opatrovníkem. Nesmíme totiž zapomínat, že i při výkonu rozhodnutí musí být stěžejním vždy zájem dítěte. Proto je nutné postupovat vždy takovým způsobem, který je co nejcitlivější a nejvhodnější s ohledem na dítě, kterého se dané řízení týká, a to tak, aby nedošlo především k nepřijatelnému zásahu do vývoje dítěte.⁵³ Kolizního opatrovníka soud dítěti v daném řízení ustanoví zpravidla v okamžiku, kdy tato potřeba vyjde najevo, tedy typicky když přistoupí k nařízení výkonu a ke stanovení jeho konkrétního způsobu.⁵⁴

Rovněž i při výkonu rozhodnutí soud postupuje v úzké součinnosti s OSPOD. V první řadě může soud tento orgán, v případech, kdy rozsudek ve věci styku s dítětem nebude

⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2001, sp. zn. 25 Cdo 38/2000.

⁵¹ Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 1. 2. 2016, sp. zn. 2734/2015/VOP.

⁵² Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních ..., § 6 odst. 1.

⁵³ TOMEŠOVÁ, Jana. *Výkon rozhodnutí soudu o úpravě styku s nezletilými dětmi* [online]. PRÁVNÍ PROSTOR, 16. září 2016 [cit. 10. října 2017]. Dostupné na <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/vykon-rozhodnuti-soudu-o-uprave-styku-s-nezletilymi-detmi>>.

⁵⁴ SVOBODA: *Nesporná ...*, s. 104 - 106.

dobrovolně dodržován, požádat, aby vedl povinného k dobrovolnému plnění daného rozhodnutí. Tento institut by měl předcházet nutnosti nařizovat výkon rozhodnutí.⁵⁵ Ze znění příslušného ustanovení zákona zároveň vyplývá, že se jedná o institut fakultativní. Není tedy povinností soudu této zákonem stanovené možnosti využít a o součinnost OSPOD požádat. Na druhou stranu si je však nutné uvědomit, že k nucenému výkonu rozhodnutí by mělo dojít až po vyčerpání jiných možností nápravy nevhodného stavu, ledaže by soud uzavřel, že tento postup preventivního působení na rodiče by nevedl k dobrovolnému splnění povinnosti. Opačný postup by totiž nebyl v zájmu dítěte.⁵⁶

Součinnost s OSPOD může spočívat v povinnosti takového orgánu poskytnutí dítěti, s ohledem na jeho rozumovou vyspělost a věk, potřebné vysvětlení nastalé situace (jestliže to nevyklučují okolnosti případu). Dále může OSPOD poskytnout či zprostředkovat rodiči, popř. dítěti odbornou pomoc.⁵⁷ Zároveň může rovněž kontaktovat povinného, aby vysvětlil a případně doložil, proč k realizaci rozhodnutí nedochází. OSPOD může rovněž působit na rodiče, aby rozhodnutí dobrovolně splnil, aniž by bylo potřeba zahájit vykonávací řízení. Zároveň rodiče poučí o tom, jakým způsobem může být dále postupováno, jestliže bude z jeho strany rozhodnutí i nadále porušováno.⁵⁸ Při tomto postupu by měl OSPOD postupovat co nejrychleji.⁵⁹

Pokud nedojde k nápravě situace prostřednictvím výzvy k plnění povinností, bude nucen soud přistoupit k samotnému výkonu rozhodnutí.

Pro účely této práce bych vyzdvihla především výkon rozhodnutí dle ustanovení § 503 odst. 1 písm. c) ZŘS, tedy případ, kdy soud rozhodne o uložení povinnosti osobám, mezi kterými má být styk realizován, tento vykonávat pod dohledem OSPOD.⁶⁰ To znamená, že ve výroku soudu bude výslovně upravena povinnost rodičů umožnit do místa styku přístup rovněž tomuto orgánu a trpět jeho přítomností. Zároveň se musejí jeho pokyny v průběhu styku s dítětem řídit. Jakým způsobem má být dohled vykonáván, může být soudním rozhodnutím rovněž konkretizován. Dále bude ve výroku přesně vymezeno místo, kde se má styk odehrávat, a rovněž čas, ve kterém se bude uskutečňovat. OSPOD je také soudem uložena povinnost podávat o průběhu styku průběžné zprávy. Takový styk je řešením pouze

⁵⁵ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních..., § 501 odst. 2.

⁵⁶ SVOBODA: *Nesporná ...*, s. 111.

⁵⁷ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Porozvodové konflikty*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2009, s. 9.

⁵⁸ SVOBODA: *Nesporná ...*, s. 111.

⁵⁹ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: *Porozvodové ...*, s. 9.

⁶⁰ Zákon č. 292/2013 Sb. o zvláštních..., § 503 odst. 1 písm. c).

dočasným, dokud se neprokáže, že přítomnost při styku již není potřebná. Doba, po kterou má být styk tímto způsobem realizován, bude typicky uvedena ve výroku rozhodnutí.⁶¹

Své místo OSPOD může nalézt rovněž při výkonu rozhodnutí stanovením plánu navykacího režimu,⁶² kde může vykonávat funkci kontrolora (jestliže jej tím soud v daném případě pověří). OSPOD je pak povinen průběžně podávat soudu zprávu o průběhu styku. Zároveň se však nesmí jednat o OSPOD, který v řízení vykonává funkci kolizního opatrovníka dítěte.⁶³

Rovněž výkon rozhodnutí odnětím dítěte soud provádí v součinnosti s OSPOD, příp. s Policií ČR.⁶⁴

⁶¹ SVOBODA: *Nesporná...*, s. 124-125.

⁶² Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních ..., § 503 odst. 1 písm. b).

⁶³ SVOBODA: *Nesporná ...*, s. 122.

⁶⁴ Tamtéž, s. 128.

2 Právomoci orgánů mimo soudní řízení

Vyjma oprávnění, jež má orgán sociálně-právní ochrany dětí v souvislosti s řízením před soudem, přiznává mu ZSPOD i další pravomoci. Jak již bylo zmíněno výše, při výkonu těchto kompetencí OSPOD vystupuje jakožto správní orgán, proto se na jeho činnost vedle zákona o sociálně-právní ochraně dětí použije rovněž i správní řád (jedná se o subsidiární využití správního řádu, jestliže ZSPOD nestanoví v konkrétním případě jinak). Rozsah využití tohoto zákona se bude samozřejmě odlišovat v závislosti na tom, o jakou konkrétní činnost orgánu v daném případě půjde. Vždy však při výkonu jemu svěřených pravomocí budou aplikovatelné minimálně základní zásady činnosti správních orgánů.⁶⁵

Pro účely této práce je vhodné vyzdvihnout především zásadu rychlosti, z níž vyplývá, že správní orgán musí veškeré věci vyřizovat bez zbytečných průtahů. Pokud by správní orgán své úkony neučinil ve lhůtě stanovené zákonem, popřípadě lhůtě přiměřené (není-li zákonná lhůta stanovena), použije se ke zjednání nápravy ustanovení o ochraně před nečinností.⁶⁶ Vedle správního řádu je tato zásada vyjádřena rovněž i na ústavní úrovni, konkrétně v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Je nepochybné, že činnost správního orgánu si v některých případech vyžádá hodně času. Především, pokud je projednávaná záležitost složitá. To však samo o sobě nemusí mít za následek porušení této zásady, naopak v těchto případech by delší délka řízení mohla být ospravedlnitelná. Pokud by však činnost správního orgánu trvala dlouhou dobu například z důvodu jeho nečinnosti, pak by tento orgán postupoval s touto zásadou v rozporu. Právě z tohoto důvodu zákonodárce využil dostatečně pružného pojmu „bez zbytečných průtahů“, který umožňuje při posuzování, zda správní orgán nejedná v rozporu s touto zásadou, přihlídnout k okolnostem a specifikům každého projednávaného případu.⁶⁷ Tato zásada je důležitá tím spíše v případech, kdy je bráněno rodiči ve styku s dítětem. V okamžiku, kdy není styk po delší dobu realizován, se vztahy mezi osobami samozřejmě oslabují. Tím spíše, pokud se jedná o malé dítě, pro nějž čas plyne jinak rychle, než pro dospělého člověka. Navíc, dlouhodobé bránění ve styku s dítětem, obvykle spojené s ovlivňováním názoru na nepečujícího rodiče, ze strany rodiče

⁶⁵ Zákon č. 500/2004 Sb., správní ..., § 2 – 8.

⁶⁶ Zákon č. 500/2004 Sb., správní ..., § 6 odst. 1.

⁶⁷ POTĚŠIL, Lukáš. In POTĚŠIL, Lukáš a kol. (ed). *Správní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 58 – 62 (§ 6).

pečujícího, může mít, a ve velké většině případů rovněž i mívá, za následek vznik syndromu zavrženého rodiče.⁶⁸

Další dílčí zásady pak můžeme nalézt zakotveny v ZSPOD. Jedná se například o právo každého upozornit na závadné chování (dítěte a jeho) rodiče⁶⁹, právo dítěte i bez vědomí svých rodičů požádat OSPOD (a jiné orgány) o pomoc při ochraně svého života a dalších práv, participační právo dítěte se vyjadřovat ke všem věcem i bez přítomnosti rodičů⁷⁰ či právo rodiče požádat při výkonu svých práv a povinností OSPOD o pomoc, čemuž odpovídá povinnost těchto orgánů pomoc poskytnout.⁷¹

Jelikož osoby vykonávající činnosti tohoto správního orgánu (tzv. sociální pracovníci) pracují s rodinou a především dětmi, jsou na jejich osobu kladeny zvýšené požadavky (tedy požadavky nad rámec těch běžných, jež jsou požadovány od všech zaměstnanců územního samosprávného celku). Sociální pracovník musí nejenom znát právo, které aplikuje, ale dále rovněž také metody sociální práce s klientem. Tyto pak musí realizovat při respektování etických zásad, které vyplývají především z Etického kodexu sociálních pracovníků. Jedná se o kodex schválený Společností sociálních pracovníků České republiky a představující soubor mravních norem a postupů při realizaci sociální práce, které musí být ze strany sociálních pracovníků respektovány. Zároveň je nutno podotknout, že se nejedná o právní předpis. Přesto však má jeho obsah oporu v Listině základních práv a svobod i v některých mezinárodních dokumentech.⁷²

Jedním ze stěžejních požadavků na osobu sociálního pracovníka je bezpochyby schopnost získat si respekt a současně i důvěru klienta a dále také schopnost empatie. Osoba vykonávající činnost v rámci sociálně-právní ochrany dětí tedy kromě vědomostí a znalostí musí být schopna vcítit se do situace a problému klienta. Osoby, se kterými tato osoba jedná (tedy zejm. rodiče a dítě) musí mít pocit, že se sociální pracovník o jejich problém skutečně zajímá, že je pro něj důležitý. Právě v tomto mnohdy tkví jádro problému. Rodiče mají pocit, že pracovníci OSPOD jsou bez zájmu, snaží se případ jen co nejrychleji vyřešit, a proto se mnohdy nedotknou ani podstaty problému⁷³. Lze uvažovat o tom, zda tomu tak nemůže být také z důvodu přetíženosti těchto orgánů. Tento problém vyplývá rovněž i z provedené studie

⁶⁸ ČERNÁ, Iva. Role orgánů SPOD při realizaci práva dítěte na styk s rodičem, jemuž po rozvodu nebylo svěřeno do péče. *Právo a rodina*. 2007, roč. 9, č. 10, s. 14.

⁶⁹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ..., § 7 odst. 1.

⁷⁰ Tamtéž, § 8.

⁷¹ Tamtéž, § 9.

⁷² NOVOTNÁ, Věra. Sociální práce s rodinou při poskytování sociálně-právní ochrany dětí. *Právo a rodina*. 2008, roč. 10, č. 8, s. 2 – 3.

⁷³ Tamtéž, s. 1 – 5.

Svobodové, Šťastné a Barvíkové, v níž provedly průzkum sociálních pracovníků v rámci jednotlivých krajů. Z této studie pak mj. vyplynula výrazná disproporce mezi reálnými a požadovanými počty sociálních pracovníků.⁷⁴

Na druhou stranu je však nutno podotknout, že nejsou ojedinělé ani případy, kdy rodiče obviňují sociální pracovníky neprávem. Je tomu tak z toho důvodu, že se mylně domnívají, že sociální pracovníci musí být schopni jejich problém vždy vyřešit. Navíc v okamžiku, kdy tito nerozhodnou způsobem, který rodiče požadují, začnou je obviňovat z toho, že straní druhému rodiči a podobně. Přitom by si však měli uvědomit, že pro řádné vyřešení jejich problému je v první řadě nezbytné, aby měli oni sami vůli tento řešit. Teprve v okamžiku, kdy není možné, aby si problém vyřešili rodiče smírnou cestou, nastává potřeba, aby do situace mocensky zasáhl OSPOD⁷⁵, popřípadě soud. V tom okamžiku se však rodiče musí připravit na to, že sociální práce bude ve většině případů velmi časově náročná a vyřešení dané situace tedy bohužel často zdlouhavé.⁷⁶

ZSPOD zaměstnancům OSPOD stanovuje povinnost mlčenlivosti o veškerých skutečnostech, se kterými se seznámili při provádění nebo v přímé souvislosti s prováděním sociálně-právní ochrany. Tuto povinnost pak mají i po skončení pracovního vztahu a mohou jí být zproštěni pouze z důvodů stanovených zvláštním zákonem nebo osobou, v jejímž zájmu povinnost mlčenlivosti mají.⁷⁷ Zproštění musí být vyhotoveno písemně s uvedením rozsahu a účelu. Zároveň povinnost zachování mlčenlivosti dopadá rovněž i na fyzické osoby, které se v rámci spolupráce s OSPOD seznámily s údaji, jež podléhají ze strany pracovníků tohoto orgánu povinnosti mlčenlivosti.⁷⁸

Orgány sociálně-právní ochrany dětí jsou povinny vést evidenci všech dětí, na které se sociálně-právní ochrana zaměřuje a dále dětí, kterým byl tento orgán ustanoven opatrovníkem (nebo poručníkem). Dále musí ve všech věcech, které řeší, vést spisovou dokumentaci.⁷⁹ Tato již tradičně nese označení „spis Om“, přičemž je vyloučeno, aby jeden obecní úřad obce s rozšířenou působností vedl současně o tomtéž dítěti dva různé spisy.⁸⁰ Obecní úřad obce

⁷⁴ BARVÍKOVÁ, Jana, SVOBODOVÁ, Kamila, ŠŤASTNÁ, Anna. *Podmínky výkonu sociálně-právní ochrany dětí na úrovni obecních úřadů obcí s rozšířenou působností*. 1. vydání. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2010, s. 14.

⁷⁵ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní..., § 9a odst. 1.

⁷⁶ NOVOTNÁ: Sociální práce ..., s. 5.

⁷⁷ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní..., § 57.

⁷⁸ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 31.

⁷⁹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní..., § 54, § 55.

⁸⁰ Směrnice Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 19. září 2013, č.j. 2013/26780-21, o stanovení rozsahu evidence dětí a obsahu spisové dokumentace o dětech vedených orgány sociálně-právní ochrany dětí a o stanovení rozsahu evidence a obsahu spisové dokumentace v oblasti náhradní rodinné péče, čl. 2 odst. 4, čl. 3.

s rozšířenou působností vede o dětech evidence dvě – základní evidenci a tzv. evidenci pomocnou. Pokud se případ, který OSPOD řeší, týká sourozenců majících stejné rodiče, evidují se v této evidenci pod stejnou spisovou značkou Om a je o nich veden jeden společný spis.⁸¹ V okamžiku, kdy by došlo ke změně místa trvalého pobytu dítěte, postoupí obecní úřad obce s rozšířenou působností spis, který do té doby o dítěti vedl, nově příslušnému úřadu, a to ve všech případech, kdy ke dni změny místní příslušnosti nebyl spis uzavřen.⁸² Je tedy nutné postoupit všechny neuzavřené spisy, a to i přes případnou skutečnost, že se s daným spisem aktuálně nepracuje.⁸³

Zákon rovněž dává možnost nahlížení do spisové dokumentace. Toto právo však přiznává pouze rodiči dítěte, jemuž náleží rodičovská odpovědnost (popřípadě jiné osobě odpovědné za výchovu dítěte) nebo jejich zástupci na základě písemné plné moci, a to na základě jeho písemné žádosti. Obecní úřad oprávněné osobě buď sdělí, že jí nahlédnutí umožní a určí k tomu termín, jinak rozhodne o odmítnutí této žádosti, a to v obojím případě do 15 dnů ode dne, kdy o nahlédnutí požádala. Odmítnout žádost může v tom případě, pokud by nahlédnutí bylo v rozporu se zájmem dítěte (nebo pokud lze ze spisové dokumentace zjistit, která osoba upozornila na tzv. skutečnosti významné pro poskytování sociálně-právní ochrany dětí). Ten, kdo do spisové dokumentace nahlíží, má rovněž právo činit si z ní výpisy a pořizovat kopie spisové dokumentace nebo její části.⁸⁴

Z jakých částí se spis vedený orgány sociálně právní ochrany dětí skládá, upravuje směrnice Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 19. září 2013, č.j. 2013/26780-21, o stanovení rozsahu evidence dětí a obsahu spisové dokumentace o dětech vedených orgány sociálně-právní ochrany dětí a o stanovení rozsahu evidence a obsahu spisové dokumentace v oblasti náhradní rodinné péče. Jednou z nich je přitom spis ve správním řízení zakládáný vždy v okamžiku, kdy OSPOD zahájí v určité věci řízení o uložení výchovného opatření (jelikož toto řízení je svou povahou řízením správním). Nahlížení do tohoto spisu se pak neřídí úpravou ZSPOD, ale ustanoveními správního řádu. Mohou do něj tedy nahlížet účastníci správního řízení a jejich zástupci, popřípadě, není-li účastník zastoupen, může spolu s ním do spisu nahlížet i jeho případný podpůrce, a to i poté, co rozhodnutí ve věci nabude právní moci. Jiným osobám správní orgán umožní nahlédnout do spisu, prokáží-li právní

⁸¹ Tamtéž, čl. 4.

⁸² Tamtéž, čl. 9.

⁸³ HOVORKA, Daniel. In MACELA, Miloslav a kol. (ed). *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2. vydání. Olomouc: ANAG, 2016, s. 732 – 738 (§ 54).

⁸⁴ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní..., § 55 odst. 5.

zájem nebo jiný závažný důvod a nebude-li tím porušeno právo některého z účastníků, popřípadě dalších dotčených osob anebo veřejný zájem. Zákon rovněž přiznává možnost správnímu orgánu nahlížení do spisu odepřít. V tom případě vydává usnesení, které se oznamuje pouze osobě, jíž odmítl umožnit nahlédnutí. Zároveň je osobám, jež mají právo do spisu nahlížet přiznáno právo činit si ze spisu výpisy a požadovat po správním orgánu pořízení kopie spisu či jeho části.⁸⁵

Je nutné si uvědomit, že úkolem OSPOD v případech sporu rodičů ve věcech styku s dítětem je hájit zájem a blaho dítěte, nikoliv tedy určit, který z rodičů má v jejich sporu o dítě pravdu. Nicméně tohle si rodiče často neuvědomují, a v okamžiku, kdy OSPOD nerozhodne v jejich prospěch nebo v souladu s jejich názorem, domnívají se, že postup tohoto orgánu je špatný, případně dokonce, že nadržuje druhému z rodičů. Přitom by si však rodiče měli uvědomit, že OSPOD vystupuje v těchto případech pouze jako prostředník, který by se měl snažit zajistit, aby styk s dítětem probíhal správně a nebyl ze strany žádného z rodičů mařen. Samotný výsledek je však na rodičích. Pokud tito nebudou mít snahu a ochotu danou situaci řešit, OSPOD nebude schopen zajistit uspokojivý výsledek.⁸⁶

Samozřejmě však nelze říct, že by postup OSPOD byl ve všech případech správným, a že tedy dané námitky na jeho nesprávný postup nemůžou být důvodné. To, že k pochybení tohoto orgánu skutečně dochází, je patrné rovněž i z šetření veřejné ochránčyně práv. Ta v letech 2014 a 2015 obdržela celkem 452 podnětů vztahujících se právě k činnosti OSPOD.⁸⁷ Řízení přitom zahájila ve 142 případech. Pochybení pak bylo zjištěno v 54 % předložených případů, přičemž se nejčastěji týkalo nečinnosti úřadu a zanedbání práce s rodinou.⁸⁸ Samozřejmě je nutno brát tato čísla s rezervou, a to i proto, že ochránčyně se nevěnuje všem případům činnosti OSPOD, ale pouze těm, se kterými se na ni obrátí stěžovatelé. Navíc, dle

⁸⁵ Zákon č. 500/2004 Sb., správní..., § 38.

⁸⁶ SMRŽ, Josef. *Válka o dítě: zájem potomka až na posledním místě* [online]. Šance dětem, 28. prosince 2015 [cit. 25. října 2017]. Dostupné na <<http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-rodine/valka-o-dite-zajem-potomka-az-na-poslednim-miste.shtml#kdyz-rodice-do-boju-o-dite-zapoji-i-statni-organy>>.

⁸⁷ Důležité je však upozornit, že se nejedná pouze o případy, jež by OSPOD vykonával v souvislosti se zajištěním styku s nepečujícím rodičem. Přesto však z učiněného šetření lze učinit závěr, že i v této oblasti může a dozajista v některých případech dochází k pochybení.

⁸⁸ *Závěry z šetření ochránčyně v oblasti ochrany dětí, mládeže a rodiny* [online]. Veřejný ochránce práv, 7. června 2016 [cit. 23. října 2017]. Dostupné na <<https://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2016/zavery-z-setreni-ochrankyne-v-oblasti-ochrany-deti-mladeze-a-rodiny/>>.

názoru mluvčí kanceláře Veřejného ochránce práv, se výkon sociálně-právní ochrany dětí oproti minulým rokům zlepšil.⁸⁹

V okamžiku, kdy se rodiče domnívají, že došlo v řešeném případě ze strany OSPOD k pochybení, mají několik možností obrany, mezi nimi již výše zmíněný podnět veřejnému ochránci práv. Další možností obrany je mj. podání stížnosti příslušnému OSPOD, která bude směřovat proti nevhodnému chování úředních osob, popř. proti postupu správního orgánu.⁹⁰ Rodič může případně rovněž požadovat náhradu újmy způsobenou mu nezákonným rozhodnutím či nesprávným úředním postupem.⁹¹

2.1 Preventivní a poradenská činnost

Pokud pečující rodič porušuje právo rodiče nepečujícího na jeho styk s dítětem, je možné danou situaci považovat za ohrožující příznivý vývoj dítěte. Proto, pokud takovou situaci nejsou rodiče schopni řešit sami, bude nezbytné přijmout potřebná opatření sociálně-právní ochrany dětí.⁹² Přitom vedle těch opatření, které jsou uplatňovány v rámci správního řízení, je nutné zmínit rovněž tzv. preventivní a poradenskou činnost.

V rámci výkonu preventivní činnosti je všem obecním úřadům (tedy nejen obecním úřadům obcí s rozšířenou působností) svěřena povinnost působit na rodiče tak, aby tito plnili povinnosti vyplývající pro ně z rodičovské odpovědnosti,⁹³ do které spadá mj. rovněž i právo na osobní styk s dítětem. Proto, pokud by docházelo k porušování tohoto práva, musí obecní úřad v dané věci zakročit.

Vedle činnosti preventivní vykonává OSPOD rovněž i činnost poradenskou. V rámci té by měl rodičům pomáhat při řešení problémů souvisejících s péčí o jejich dítě. OSPOD může poradenskou činnost poskytovat jak přímo prostřednictvím svých zaměstnanců, tak i zprostředkovaně prostřednictvím jiných subjektů, kterými mohou být např. zapsaní mediátoři, fyzické osoby odborně způsobilé k poskytování poradenské pomoci, které svou činnost vykonávají na základě živnostenského oprávnění či registrování poskytovatelé sociálních

⁸⁹ *Ombudsmanka našla u sociálně-právní ochrany dětí tři desítky chyb* [online]. Lidovky.cz, 23. října 2016 [cit. 23. října 2017]. Dostupné na <https://www.lidovky.cz/ombudsmanka-nasla-u-socialne-pravni-ochrany-deti-tri-desitky-chyb-p95-/zpravy-domov.aspx?c=A161023_115907_ln_domov_ele>.

⁹⁰ Zákon č. 500/2004 Sb., správní ..., § 175.

⁹¹ K tomu blíže viz zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád).

⁹² Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní..., § 9a odst. 1.

⁹³ Tamtéž, § 10 odst. 1 písm. b).

služeb (kupříkladu rodinné a manželské poradny), apod.⁹⁴ OSPOD by také mohl zajistit asistenci sociálního pracovníka při styku nepečujícího rodiče s dítětem.⁹⁵

OSPOD tedy může v případech, kdy jeden z rodičů brání druhému ve styku s dítětem, tomuto rodiči domluvit, poučit ho o právní úpravě a následcích, která jeho chování může způsobit. Zároveň, pokud již ve věci nerozhodl soud, mohou mezi sebou rodiče uzavřít dohodu o úpravě styku s dítětem, a to rovněž na příslušném OSPOD, který jim bude poskytovat součinnost.⁹⁶ Prevence směřující vůči rodičům může být v dané oblasti velmi účinná, nicméně pouze tehdy, pokud jsou rodiče schopni uvědomit si problém a upřednostnit zájmy a potřeby dítěte nad svými vlastními.⁹⁷ Za tímto účelem by se měl OSPOD snažit rodiče, kteří ve styku brání, motivovat ke spolupráci, měl by na ně působit v tom smyslu, aby si uvědomili, že kvalitní a bezproblémový kontakt s druhým rodičem je potřebný pro řádnou psychiku dítěte. Naopak by se měl sociální pracovník vyvarovat povýšeného chování vůči rodičům, rovněž by se neměl snažit rodiče moralizovat a jakýmkoliv způsobem jim radit.⁹⁸

2.2 Právomoci OSPOD ve správním řízení

Vedle výše vymezené preventivní a poradenské činnosti spadá do pravomoci OSPOD rovněž ukládání výchovných opatření a povinnost využít odbornou poradenskou pomoc. Tyto povinnosti OSPOD ukládá v rámci správního řízení, a to formou správního rozhodnutí.

Správní řízení je jediným případem, kdy v oblasti bránění ve styku s dítětem správní orgán, tedy OSPOD, může autoritativně rozhodovat o právech a povinnostech subjektů. I zde se však nesmí zapomínat na zásadu subsidiarity. Správní rozhodnutí v těchto věcech je tedy možno vydat pouze v případech, kdy nepostačuje využití prostředku mírnějšího. To znamená, že vést správní řízení a vydat rozhodnutí, jímž se subjektu autoritativně ukládá určitá povinnost, je možné až v okamžiku, kdy ji tento subjekt neplnil dobrovolně (příp. dobrovolně nevyužil pomoci, kterou mu OSPOD doporučil).⁹⁹ Tuto zásadu je nutno uplatnit rovněž i v případě, kdy konkrétní ustanovení ZSPOD, které vymezuje možnost správního orgánu dané

⁹⁴ TRUBAČOVÁ, Klára, KŘÍSTEK, Adam. In MACELA, Miloslav a kol. (ed): *Zákon o ...*, s. 125 – 131 (§ 11).

⁹⁵ ČERNÁ: *Role orgánů ...*, 14.

⁹⁶ KANCELÁŘ VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV. *Úprava styku obou rodičů s dítětem, spory mezi rodiči při jeho uskutečňování* [online]. Veřejný ochránce práv, 2014 [cit. 25. října 2017]. Dostupné na <<https://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/chcete-si-stezovat/zivotni-situace-problemy-a-jejich-reseni/uprava-styku-obou-rodicu-s-ditetem-spory-mez-rodici-pri-jeho-uskutecnovani/>>.

⁹⁷ VEČERKA, Kazimír, ŠTĚCHOVÁ, Markéta. *Preventivní praxe po novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 12 – 13.

⁹⁸ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: *Sociálně-právní ...*, s. 35.

⁹⁹ KŘÍSTEK, Adam. In MACELA, Miloslav a kol. (ed). *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 145 – 155 (§ 13).

opatření uložit, povinnost reflektovat zmíněnou zásadu, nezdůrazňuje, jelikož je v obecné rovině vymezena v § 9a odst. 2 ZSPOD. Zároveň však správní orgán s uložením těchto opatření nesmí otálet. V okamžiku, kdy rodiče nevyužijí dobrovolně doporučené pomoci, a poradenská či preventivní činnost OSPOD nevede k vyřešení dané situace, musí být bez zbytečného odkladu přistoupeno k zahájení správního řízení a vydání správního rozhodnutí, jímž se rodiči ukládá určitá konkrétní povinnost, a to tak, aby nedošlo k zacyklení sporu. Jaká povinnost bude v rámci správního řízení uložena, vždy závisí na okolnostech daného případu.

Věcnou příslušnost k řízením má v těchto případech vždy obecní úřad obce s rozšířenou působností.¹⁰⁰ Místní příslušnost se řídí místem trvalého pobytu dítěte (jelikož daná řízení nespádají pod žádné z ustanovení, zakládajících zvláštní výlučnou místní příslušnost dle § 61 odst. 3 a 4 ZSPOD).¹⁰¹

Správní řízení se v daných případech zahajují z moci úřední, uplatňuje se zde tedy princip oficiality. Nejedná se o řízení návrhová, jelikož na vydání těchto správních rozhodnutí není dán právní nárok.¹⁰² To mimo jiné znamená, že rodiče (a ani jiná osoba) nemohou podat žádost, jejímž dojitím věcně a místně příslušnému správnímu orgánu by se řízení zahájilo.¹⁰³ Mohou však případně podávat správnímu orgánu podněty, aby bylo zahájeno řízení z moci úřední. Tyto je správní orgán povinen přijímat a zabývat se jimi. Nicméně jestliže na základě jeho přezkoumání neshledá důvod řízení zahájit, podnět odloží a řízení nezahájí. O tom, jakým způsobem správní orgán s podnětím naložil, uvědomí podatele pouze v případě, kdy o to tento požádá (a to do 30 dnů ode dne, kdy podnět správní orgán obdržel).¹⁰⁴

Správní řízení je zahájeno dnem, kdy OSPOD oznámí zahájení řízení hlavnímu účastníkovi, a to doručením oznámení, popřípadě ústním prohlášením. Oznámení o zahájení musí obsahovat označení správního orgánu, předmět řízení, jméno, příjmení, funkci nebo služební číslo a podpis oprávněné úřední osoby a může být spojeno i s jiným úkonem v řízení. V těch případech, kdy budou účastníky řízení oba rodiče, zahajuje se řízení okamžikem, kdy bylo oznámení o zahájení řízení oznámeno prvním z nich.¹⁰⁵

Jelikož ZSPOD sám neobsahuje vymezení účastníků řízení, musíme využít úpravy obsažené v § 27 SŘ. V souladu s tímto ustanovením jím tedy budou „*dotčené osoby, jimž má*

¹⁰⁰ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní..., § 12, § 13.

¹⁰¹ Tamtéž, § 61 odst. 1.

¹⁰² Průběžná informace k zahájení správního řízení o výchovném opatření podle § 43 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve spojení s § 13 zákona č. 399/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ze dne 21. února 2012, č. j. 2012/15816-214.

¹⁰³ Zákon č. 500/2004 Sb., správní ..., § 44.

¹⁰⁴ Tamtéž, § 42.

¹⁰⁵ Tamtéž, § 46.

*rozhodnutí založit, změnit nebo zrušit právo anebo povinnost nebo prohlásit, že právo či povinnost mají anebo nemají*¹⁰⁶ – v tomto případě rodiče dítěte. Co se týče nezletilého dítěte rodičů, i to bude v řadě případů účastníkem řízení, nicméně nikoliv hlavním, ale účastníkem vedlejším. I ono totiž může být rozhodnutím správního orgánu přímo dotčeno na svých právech nebo povinnostech, a to tím, že se bude muset podrobit poradenské pomoci (bude-li správním rozhodnutím tato povinnost stanovena), a to případně i proti jeho vůli.¹⁰⁷

Jestliže bude v konkrétním případě nezletilé dítě rovněž účastníkem řízení, musí být (jelikož není plně svéprávné a tudíž nemá plnou procesní způsobilost) pro jeho účely zastoupeno jinou osobou.¹⁰⁸ Není však možné, aby dítě ve správním řízení zastupovali jeho zákonní zástupci,¹⁰⁹ jelikož tito sami jsou účastníky řízení a navíc jsou ve sporu, proto nelze předpokládat, že by v řízení řádně hájili zájmy dítěte.¹¹⁰ Pokud by zároveň opatrovníka dítěte z určitého důvodu dítěti v daném případě neustanovil ani soud, bylo by nutné, aby byl tento opatrovník ustanoven usnesením OSPOD, přičemž v první řadě by jím měla být osoba dítěti blízká.¹¹¹ Domnívám se však, že ve většině případů nebude vhodné, aby se jednalo o příbuzné, především tedy samozřejmě prarodiče. Správní řízení se totiž v daném případě vede kvůli kolizi (sporu) mezi matkou a otcem dítěte. Z tohoto důvodu tito také nemohou své dítě zastupovat – lze totiž předpokládat, že zájmy rodiče a dítěte se rovněž mohou dostat do kolize. Ani u příbuzných přitom nelze předpokládat jejich nestrannost v daném řízení, a tedy řádné hájení zájmů dítěte. Lze se totiž domnívat, že by tyto osoby mohly v řízení stranit svému příbuznému.¹¹² Teoreticky by tak šlo dle mého názoru ve výjimečných případech uvažovat snad pouze o plně svéprávném sourozenci dítěte. I zde by však mohlo dojít k problému, především v tom okamžiku, pokud by tento sourozenec měl k jednému ze svých rodičů zjevně negativní vztah. Proto povětšinou musí být procesním opatrovníkem dítěte osoba od příbuzných odlišná, přičemž pokud zde není žádná osoba blízká, jež by se mohla této úlohy zhostit a dítě v konkrétním řízení zastupovat, bude opatrovníkem povětšinou

¹⁰⁶ Tamtéž, § 27 odst. 1 písm. b).

¹⁰⁷ Tamtéž, § 27 odst. 2.

¹⁰⁸ Zákon č. 500/2004 Sb., správní ..., § 29 odst. 1.

¹⁰⁹ Tamtéž, § 31.

¹¹⁰ KRÍSTEK, Adam. In MACELA, Miloslav a kol. (ed). *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 131 – 145 (§ 12).

¹¹¹ Zákon č. 500/2004 Sb., správní ..., § 32.

¹¹² Takovou osobu přitom nelze ustanovit procesním opatrovníkem - jelikož opatrovník je osobě ustanovován za účelem, aby hájila jeho oprávněné zájmy, není dle § 32 odst. 4 poslední věta možné jím ustanovit někoho, o němž lze mít důvodně za to, že takové zájmy hájit nebude.

ustanoven OSPOD.¹¹³ Nemělo by se však jednat o OSPOD, u něhož je správní řízení vedeno. Opatrovníkem by neměl být ustanoven ani jiný zaměstnanec obecního úřadu (jako fyzická osoba). Takovým postupem by totiž dle názoru Ústavního soudu byl porušen čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 LZPS.¹¹⁴ Osoba ustanovená opatrovníkem, je povinna danou funkci přijmout, ledaže jí v tom brání závažné důvody.¹¹⁵

I v rámci správního řízení se musí uplatnit participační práva dítěte. Jestliže se správní řízení týká záležitosti, která se dítěte určitým způsobem dotýká, má samozřejmě právo vyjádřit k projednávané věci svůj názor, a to i bez přítomnosti rodičů (pokud by to vyžadoval zájem dítěte). Domnívám se přitom, že právě v případech bránění ve styku by této možnosti mělo být využíváno, protože v opačném případě by mohlo dojít ze strany rodičů k negativnímu působení na dítě, které by rovněž mohlo vypovídat v rozporu se svým skutečným přáním, a to např. z toho důvodu, že bude mít strach z reakce přítomného rodiče, případně proto, aby tomuto přítomnému rodiči neublížilo. Pokud by však v daném případě byla přítomnost rodiče vyloučena, je nutné, aby správní orgán přibral k tomuto úkonu jinou vhodnou osobu.¹¹⁶ K názoru dítěte je nutno přihlídnout vždy s přihlídnutím k jeho věku a rozumové vyspělosti a OSPOD musí při svém rozhodování brát v potaz jeho přání a pocity. OSPOD musí, je-li dítě s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost schopno posoudit dosah a význam správního řízení, sdělit veškeré informace o závažných věcech, které se jej dotýkají. Zároveň je v ZSPOD vyjádřena vyvratitelná právní domněnka, že o dítěti staršímu 12 let se má za to, že je schopno danou informaci přijmout a vytvořit si na věc vlastní názor, který dokáže v daném řízení vhodným způsobem sdělit.¹¹⁷ Z této právní domněnky lze vyvodit nejen to, že v některých případech nebude schopnost vyjádřit v řízení vlastní názor, přiznána ani dítěti staršímu 12 let, ale rovněž skutečnost, že dané právo může být přiznáno i dítěti mladšímu.¹¹⁸

Úkony OSPOD ve správním řízení provádějí jeho úřední osoby, tzv. sociální pracovníci. Účastník řízení má přitom právo namítat jejich podjatost, a to bez zbytečného odkladu poté, co se o ni dozví. Podjatost úřední osoby upravuje situaci, kdy lze důvodně předpokládat, že má s ohledem na svůj poměr k věci, k účastníkům řízení nebo jejich

¹¹³ KRÍSTEK, Adam. In MACELA, Miloslav a kol. (ed). *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 131 – 145 (§ 12).

¹¹⁴ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 21. 7. 2011, sp. zn. IV. ÚS 1433/11.

¹¹⁵ Zákon č. 500/2004 Sb., správní..., § 32 odst. 4.

¹¹⁶ Tamtéž, § 29 odst. 4.

¹¹⁷ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní..., § 8 odst. 2, 3.

¹¹⁸ MACELA, Miloslav a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 87 – 98 (§ 8).

zástupcům takový zájem na výsledku řízení, pro nějž lze pochybovat o její nepodjatosti. Pokud by se sama úřední osoba domnívala, že jsou zde okolnosti nasvědčující tomu, že je z projednávání dané věci vyloučena, musí o tom bezodkladně uvědomit svého představeného, tedy služebně nadřízeného úřední osoby (nebo toho, kdo má obdobné postavení). Touto osobou se pak typicky rozumí vedoucí oddělení či vedoucí odboru, případně vedoucí celého správního úřadu. O této námitce tedy nikdy nesmí rozhodovat ta úřední osoba, proti které byla námitka podjatosti vznesena. Jestliže jsou zde pochybnosti o nepodjatosti úřední osoby, musí být tato vyloučena ze všech úkonů v řízení, při jejichž provádění by mohl být ovlivněn výsledek řízení. Vyloučena je rovněž úřední osoba, jež se řízení v téže věci účastnila na jiném stupni. Zároveň musí být představeným určena jiná úřední osoba (a to formou usnesení). Tato však nesmí být k vyloučenému ve vztahu podřízenosti.¹¹⁹ Pokud by představený rozhodl o tom, že námitka není důvodná, musí být schopen tento svůj názor přesvědčivě a spolehlivě obhájit.¹²⁰

Jelikož ZSPOD neobsahuje v žádném svém ustanovení úpravu odlišnou, musí být správní rozhodnutí v dané věci vydáno ve lhůtě stanovené správním řádem – tedy OSPOD je povinen je vydat bez zbytečného odkladu, a pokud to není možné, nejpozději do 30 dnů od zahájení řízení.¹²¹

Konkrétně může v případech, kdy dochází k bránění ve styku s dítětem, správní orgán ve správním řízení uložit povinnost využít odbornou poradenskou pomoc dle § 12 ZSPOD, případně výchovné opatření dle § 13 odst. 1 písm. a), b), popř. d) ZSPOD.

Jednou z povinností, kterou může správní orgán rodiči, který brání druhému rodiči ve styku s dítětem, uložit, je využití odborné poradenské pomoci dle § 12 odst. 1 písm. b). Tato povinnost je dle citovaného ustanovení ukládána v okamžiku, kdy rodiče nejsou bez této pomoci schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte. Může se jednat o služby poskytované v celé řadě různých režimů, například v režimu pověření k výkonu sociálně-právní ochrany, registrace sociální služby, poradenství v režimu školských předpisů, mediace atp., které mohou být poskytovány právníckými i fyzickými osobami.¹²² V případech bránění ve styku se bude dle mého názoru jednat nejčastěji o uložení povinnosti využití pomoci psychologa, mediátora, popř. povinnost využít institutu rodinné terapie. Vymezení pojmu

¹¹⁹ Zákon č. 500/2004 Sb., správní ..., § 14.

¹²⁰ HOVORKA, Daniel. Řešení námitek podjatosti sociálních pracovníků. *Právo a rodina*, 2007, č. 6, str. 18 – 19.

¹²¹ Zákon č. 500/2004 Sb., správní ..., § 71.

¹²² KRÍSTEK, Adam. In MACELA, Miloslav (ed). *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 131 – 145 (§ 12).

mediace můžeme nalézt v zákoně č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů. Ten ji definuje jakožto „*postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněných tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením mediační dohody*“¹²³ Rodinnou mediací je pak taková, která se zaměřuje na řešení konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů.¹²⁴ Odborná poradenská pomoc však může být poskytována rovněž například různými neziskovými organizacemi. Jakožto příklad je možno uvést pražskou neziskovou organizaci Mikuláš 365, o. o. p. poskytující služby související s rozpadem rodiny, jako je například zajištění asistovaného styku s dítětem, pomoc při předávání dětí, ale rovněž i nejrůznější poradenství a terapie zaměřená především na rodiče a jejich komunikaci.¹²⁵

Rozhodnutí, kterým se ukládá výše vymezená povinnost je formulováno jakožto povinnost uzavřít smlouvu o poskytnutí v rozhodnutí vymezené služby. Odborná pomoc, jejíž využití se rodiči ukládá, musí být v daném rozhodnutí alespoň typově vymezena. Tato povinnost může být, v souladu se zněním citovaného ustanovení, uložena pouze rodiči dítěte. Samozřejmě může být v konkrétním řešeném případě rovněž vhodné, aby se setkání s odborníkem zúčastnili nikoliv pouze rodiče, ale i jejich dítě. V takové situaci však rozhodnutí neukládá tuto povinnost přímo dítěti, ale uloží rodiči povinnost zajistit danou pomoc rovněž i pro dítě. Důležité však je, že rozhodnutím nelze založit povinnost konkrétního poskytovatele pomoc poskytnout. OSPOD pak může na žádost rodičů zprostředkovat kontakt s poskytovatelem takovýchto služeb.¹²⁶

Zároveň OSPOD při nařizování této povinnosti musí vždy zohlednit otázku úhrady za nařízené služby. Ve své podstatě lze obecně konstatovat, že jestliže je možné k zajištění účelu využít rovněž i služby bezplatné, měl by této dát přednost před případnou službou placenou. Tato povinnost pro správní orgán vyplývá mj. i z § 6 odst. 2 SŘ, jež mu ukládá povinnost postupovat tak, aby účastníkům nevznikaly zbytečné náklady. Pokud by v daném případě postupoval v rozporu s touto zásadou, musel by daný postup v odůvodnění rozhodnutí řádně odůvodnit. Pokud by však v daném případě bylo možno využít pouze placenou službu, může ji správní orgán nařídit i v tom případě, kdy by mu bylo známo, že se rodina nachází v hmotné nouzi. Opačný postup by totiž vedl k situaci, kdy by dětem ze sociálně slabších rodin byla

¹²³ Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 2 písm. a).

¹²⁴ Tamtéž, § 2 písm. b).

¹²⁵ MIKULÁŠ 365. *Služby* [online]. Mikuláš 365, [cit. 25. října 2017]. Dostupné na <<https://www.mikulasops.cz/sluzby/>>.

¹²⁶ KRÍSTEK, Adam. In MACELA, Miloslav (ed). *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 131 – 145 (§ 12).

poskytována nižší míra ochrany. V takovém případě by však správní orgán měl zprostředkovat vyřízení dávky mimořádné okamžité pomoci ze systému hmotné nouze.¹²⁷ Nárok na tuto dávku by totiž rodiči mohli náležet na základě ustanovení § 2 odst. 5 písm. c) zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.

Účinky daného rozhodnutí pak nejčastěji zaniknou tím, že dojde ze strany adresáta rozhodnutí k podrobení se uložené povinnosti, a to bez ohledu na skutečnost, zda na základě daného opatření dojde k realizaci zamýšleného výsledku. Pokud by však adresát rozhodnutím uloženou povinnost nesplnil, dopustil by se tímto jednáním přestupku ve smyslu § 59d odst. 1 písm. a) ZSPOD. Správní orgán by proto, pokud by po zhodnocení dospěl k závěru, že využití daného opatření bude pro zajištění ochrany dítěte přínosné, mohl (opět v rámci správního řízení) uložit pokutu, a to až do výše 20.000 Kč.¹²⁸ Další z možností, jež zákon orgánu sociálně-právní ochrany dětí v tomto případě ukládá, je oprávnění provést správní exekuci, a to formou postupného ukládání donucovacích pokut.¹²⁹ Rovněž, pokud by využití dané pomoci nesplnilo účel, pro který bylo nařízeno, zákon obsahuje možnost takového rozhodnutí zrušit. Přitom může současně rozhodnout o uložení výchovného opatření dle § 13 ZSPOD, případně zvolit jiné vhodné opatření sociálně-právní ochrany.¹³⁰

Další kompetencí OSPOD v situacích bránění ve styku, je využití institutu výchovného opatření. Toho však může být, ve smyslu výše zmíněné zásady subsidiarity, využito pouze tehdy, pokud mírnější instituty sociálně-právní ochrany nevedou k zamýšlenému výsledku – tedy umožnění nepečujícímu rodiči styk s dítětem. Výchovná opatření, jež mohou být v daném případě nařízena, jsou dvojího druhu. První z možností je „pouhé“ napomenutí rodiče.¹³¹ Jedná se o nejméně závažné výchovné opatření. Na rodiče má totiž výchovně působit samotné vedení řízení. Nerespektování rozhodnutí, jímž bylo dané opatření uloženo, nezakládá odpovědnost za přestupek, a proto nemůže být ani stíháno žádnou sankcí. Druhým možným výchovným opatřením, jehož je možné v daném případě využít, je uložení povinnosti (rodiči) využít odbornou poradenskou pomoc nebo účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem (v rozsahu 3 hodin), případně terapie. Jedná se tedy v podstatě o stejnou povinnost, kterou může správní orgán uložit na základě § 12 ZSPOD (s tou výjimkou, že výchovné opatření lze uložit i jinému subjektu, než rodiči). Zároveň by postupu dle § 12

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ..., § 59d.

¹²⁹ Zákon č. 500/2004 Sb., správní..., § 112 písm. c), § 129.

¹³⁰ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní..., § 12 odst. 4.

¹³¹ Tamtéž, § 13 odst. 1 písm. a).

ZSPOD měla být dána přednost. V případech, kterými se zabývá tato bakalářská práce má proto dané výchovné ustanovení dle § 13 odst. 1 písm. d) ZSPOD význam především pro rozhodování soudů. Dané ustanovení totiž zároveň stanoví, že pokud výchovné ustanovení neuloží sám OSPOD, může o jejich uložení rozhodnout za stejných podmínek soud. Pokud by pak ze strany rodiče nebylo rozhodnutí o tomto výchovném opatření dobrovolně splněno, založilo by to opět (shodně jako v případě uložení povinnosti na základě § 12 ZSPOD) odpovědnost za přestupek, a to ve smyslu ustanovení § 59d odst. 1 písm. a) ZSPOD. Rozhodnutí o uložení výchovného opatření může být ze strany orgánu, který ho vydal, zrušeno, jestliže splní svůj účel, popř. i tehdy, pokud naopak svůj účel nesplní, a dále také jestliže se změni poměry. To, zda jsou uložená výchovná opatření plněna, kontroluje jednak sám správní orgán, který jej uložil, a dále i příslušný obecní úřad prvního stupně¹³², a to na základě využití institutu dožadání.

Jestliže by rodič s povinností uloženou mu správním rozhodnutím nesouhlasil, má možnost podat proti němu odvolání. O tom bude rozhodovat orgán nejbližší nadřízený správnímu orgánu rozhodujícímu v prvním stupni, v tomto případě tedy krajský úřad. Zároveň, jelikož sám ZSPOD úpravu odvolání neobsahuje, uplatní se ustanovení, jež jsou obsažena ve správním řádu. V souladu s tím pak lhůta pro vydání odvolání činí obecně patnáct dní od oznámení prvostupňového rozhodnutí.¹³³ Následně, proti rozhodnutí odvolacího správního orgánu je možné se bránit správní žalobou podanou ke krajskému soudu.¹³⁴ K otázce přezkoumatelnosti rozhodnutí o výchovném opatření vydaném OSPOD se již vyjadřoval rovněž i Městský soud v Praze. Dospěl přitom k závěru, že ačkoliv se jedná o otázku vyplývající z rodinných vztahů, nelze jen z této skutečnosti dovodit, že by se mělo jednat o vztah soukromoprávní, o němž nemůže být v rámci správního soudnictví rozhodováno. Naopak se přiklonil k názoru, že OSPOD ukládá rozhodnutí o výchovném opatření z pozice jeho vrchnostenského postavení, kdy může autoritativně ukládat adresátovi rozhodnutí určité zákonem stanovené povinnosti. Proto musí být dané rozhodnutí přezkoumatelné v i rámci správního soudnictví.¹³⁵

Z celého obsahu práce tedy vyplývá, že OSPOD má v případech bránění ve styku celou řadu různých kompetencí. Otázkou však zůstává, zda tato skutečnost nemůže být v některých případech spíše na škodu. Je samozřejmé, že stěžejní činností OSPOD by měla být sociální

¹³² Tamtéž, § 13 odst. 3.

¹³³ Zákon č. 500/2004 Sb., správní..., § 83.

¹³⁴ Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, § 65 an.

¹³⁵ Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 27. listopadu 2014, sp. zn. 7 A 321/2011-41.

práce s rodinou. Tento orgán by se tedy měl především snažit na rodinu působit preventivně, pracovat s ní takovým způsobem, aby nemuselo docházet k represivním zásahům (ve formě soudního či správního řízení). Proto by měl sociální pracovník tuto činnost vykonávající postupovat takovým způsobem, aby si zajistil důvěru a respekt celé rodiny. I z tohoto důvodu je namístě uvažovat, zda je vhodné, aby stejný orgán v případech, kdy tato práce s rodinou nevede k zamýšlenému výsledku, vedl správní řízení, v rámci kterého bude ukládat rodičům represivní opatření. Tímto postupem totiž OSPOD nepochybně ztratí důvěru nejméně toho rodiče, kterému byla v daném řízení uložena určitá povinnost, a který bude tedy tento zásah povětšinou cítit jakožto křivdu. V takovém okamžiku totiž již dle mého názoru nikdy nebude možné zajistit konstruktivní sociální práci. Vystává tedy otázka, zda by nebylo vhodnější svěřit rozhodování ve správním řízení orgánu odlišnému od toho, který by měl provádět činnosti preventivní a poradenské, a tedy určitým způsobem s rodinou konstruktivně pracovat.

Závěr

Právo na styk s dítětem představuje jednu ze složek rodičovské odpovědnosti a jako takové náleží oběma rodičům dítěte, a to až do okamžiku, kdy případně soud rozhodne jinak a rodiči styk s dítětem omezí či naprosto zakáže. Přitom v okamžiku, kdy dítě žije v harmonické rodině, je požadavek na osobní styk dítěte s rodičem více méně bezproblémový. Problém však často nastává v okamžiku, kdy mezi rodiči dítěte dojde ke sporu. V dané situaci si totiž rodiče často neuvědomují, že v případě rodinných konfliktů by mělo jít především o dítě a za účelem druhého rodiče potrestat mu mimo jiné brání ve styku s jeho dítětem. Často si však neuvědomují, že tímto netrestají jen svého bývalého partnera, ale především tím způsobují problémy svému dítěti. Právě v takové situaci musí nastoupit pomoc soudu a rovněž orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Právě o pravomocích tohoto správního orgánu pojednává bakalářská práce.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí je správním orgánem, jenž má v případech bránění ve styku s dítětem celou řadu pravomocí. Ve své bakalářské práci jsem pro přehlednost rozdělila tyto pravomoci do dvou kapitol. V první kapitole byly vymezeny pravomoci orgánu sociálně-právní ochrany dětí v rámci soudního řízení. V daném případě tento vystupuje především jakožto kolizní opatrovník dítěte, to znamená osoba, která v průběhu celého řízení zastupuje dítě a hájí jeho zájmy. Za tímto účelem jsou mu pak přiznány nejrůznější oprávnění a povinnosti podrobněji rozebrané v první kapitole bakalářské práce. Je přitom zřejmé a logické, proč zákonodárce počítá s tím, že tímto kolizním opatrovníkem by měl být zejména orgán sociálně-právní ochrany dětí, když je platnou právní úpravou danému správnímu orgánu prioritně svěčena ochrana práv dítěte. I přesto však může vyvstat otázka, zda je takový postup vhodný. Sociální pracovníci, jakožto zaměstnanci OSPOD jsou totiž velmi často osoby bez právního vzdělání, proto se lze domnívat, že přinejmenším v případech, kdy je v rámci řízení před soudem projednávána záležitost složitá, bude, s ohledem na požadavek řádného hájení zájmů dítěte, vhodnější, pokud soud ustanoví kolizním opatrovníkem namísto OSPOD advokáta. Roli kolizního opatrovníka pak OSPOD vykonává rovněž i při výkonu rozhodnutí o péči o nezletilé děti. V rámci tohoto výkonu rozhodnutí soud může rovněž uložit, aby se styk s dítětem realizoval pod dohledem orgánu sociálně-právní ochrany dětí, případně OSPOD pověřit vykonáváním funkce kontrolora (v případě výkonu rozhodnutí stanovením plánu navykacího režimu). V součinnosti s OSPOD soud postupuje taktéž v situaci výkonu

rozhodnutí odnětím dítěte. Rovněž může soud ještě před nařízením výkonu rozhodnutí požádat OSPOD, aby vedl povinného k dobrovolnému plnění daného rozhodnutí.

V druhé kapitole bakalářské práce jsou pak podrobněji rozebrány pravomoci orgánu sociálně-právní ochrany dětí, které tento vykonává mimo soudní řízení. Jedná se konkrétně o preventivní a poradenskou činnost a dále pravomoci OSPOD vykonávané v rámci správního řízení, konkrétně ukládání povinnosti využít odbornou poradenskou pomoc či ukládání výchovných opatření dle § 13 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Jestliže pak rodič, jemuž byla v rámci správního řízení uložena sociálním pracovníkem určitá povinnost, tuto dobrovolně nesplní, zakládá se tímto rovněž odpovědnost dané osoby za přestupek dle § 59d ZSPOD. Správní řízení je pak jediným případem, kdy může OSPOD v oblasti bránění ve styku s dítětem autoritativně rozhodovat o právech a povinnostech subjektů. V rámci této kapitoly byla rovněž v obecné rovině alespoň v základních rysech popsána činnost OSPOD, jakož i vymezeny požadavky na osobu sociálního pracovníka a v neposlední řadě v ní bylo pojednáváno o možnostech obrany v okamžiku, kdy má rodič dítěte pocit, že ze strany OSPOD došlo k určitému pochybení.

Z celého obsahu bakalářské práce tedy vyplynulo, že OSPOD oplývá v této oblasti celou řadou různých pravomocí, kterými může působit na pečujícího rodiče, aby styk nepečujícího rodiče s dítětem umožnil. Je však otázkou, zda takto široce pojaté pravomoci nemohou být v některých případech na škodu. Stěžejní činností tohoto správního orgánu by totiž měla být sociální práce s rodinou se zaměřením na prevenci a poradenství. Sociální pracovníci by se především měli snažit pracovat s rodinou takovým způsobem, aby nedocházelo k zásahům represivním ve formě soudního či správního řízení. Řádný výkon této činnosti si přitom vyžaduje, aby měl sociální pracovník důvěru a respekt celé rodiny, se kterou tímto způsobem pracuje. Proto v okamžiku, kdy autoritativně rozhodne v rámci správního řízení a uloží rodiči určitou povinnost, již povětšinou nebude schopen konstruktivně s rodinou pracovat, jelikož rodič, jemuž bude povinnost v rámci správního řízení uložena, bude tuto často považovat jakožto křivdu proti své osobě. Rovněž i z tohoto důvodu tedy vyvstává otázka, zda by nebylo vhodnější svěřit rozhodování ve správním řízení orgánu odlišnému od toho, který by měl provádět činnosti preventivní a poradenské.

Seznam použitých zdrojů

Odborné publikace

1. BARVÍKOVÁ, Jana, SVOBODOVÁ, Kamila, ŠTASTNÁ, Anna. *Podmínky výkonu sociálně-právní ochrany dětí na úrovni obecních úřadů obcí s rozšířenou působností*. 1. vydání. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2010. 107 s.
2. ČERNÁ, Petra. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2001. 114 s.
3. DUDOVÁ, Radka, HASTRMANOVÁ, Šárka. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. 129 s.
4. GARDNER Richard Alan. *Syndrom zavrženého rodiče*. Praha: MPSV, 1996. 102 s.
5. HENDRYCH, Dušan. *Správní právo. Obecná část*. 8. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012. 792 s.
6. KRNEC, Jiří a kol. *Evropská úmluva o lidských právech: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012. 1687 s.
7. MACELA, Miloslav a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. 912 s.
8. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Porozvodové konflikty*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2009. 14 s.
9. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2012. 100 s.
10. POTĚŠIL, Lukáš a kol. *Správní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 816 s.
11. ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. 36 s.
12. SVOBODA, Karel, *Nesporná řízení II.*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. 312 s.
13. UNICEF. *Protecting the World's Children: Impact of the Convention of the Rights of the Child in Diverse Legal Systems*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 272 s.
14. VEČERKA, Kazimír, ŠTĚCHOVÁ, Markéta. *Preventivní praxe po novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. 160 s.
15. VEDRAL, Josef a kol. (ed). *Zákon o obcích (obecní zřízení)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 861 s.

Články

1. ČERNÁ Iva, Role orgánů SPOD při realizaci práva dítěte na styk s rodičem, jemuž po rozvodu nebylo svěřeno do péče. *Právo a rodina*. 2007, roč. 9, č. 10, s. 12 - 17.
2. HILŠEROVÁ, Eva. Může advokát, jako soudem ustanovený kolizní opatrovník nezletilého, nahlížet do spisové dokumentace o dítěti, vedeného OSPOD? *Bulletin advokacie*. 2014, roč. 21, č. 6, s. 31-35.
3. HOVORKA, Daniel. Řešení námitek podjatosti sociálních pracovníků. *Právo a rodina*, 2007, roč. 9, č. 6, s. 17-21.
4. NOVOTNÁ, Věra. Sociální práce s rodinou při poskytování sociálně-právní ochrany dětí. *Právo a rodina*. 2008, roč. 10, č. 8, s. 1-5.
5. NOVOTNÁ, Věra. Precizace rozhodnutí soudu o úpravě styku rodiče s dítětem. *Právo a rodina*, 2012, roč. 14, č. 12, s. 5-10.
6. PAVLÁT, Josef. Porozvodové uspořádání. *Bulletin Advokacie*, 2012, roč. 19, č. 11, s. 36 – 40.
7. ROGALEWICZOVÁ, Romana. Možnosti realizace styku rodiče s dítětem. *Právní rozhledy*, 2017, roč. 25, č. 18, s. 617 – 626.

Internetové zdroje

1. KANCELÁŘ VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV. *Úprava styku obou rodičů s dítětem, spory mezi rodiči při jeho uskutečňování* [online]. Veřejný ochránce práv, 2014 [cit. 25. října 2017]. Dostupné na <<https://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/chcete-si-stezovat/zivotni-situace-problemy-a-jejich-reseni/uprava-styku-obou-rodicu-s-ditetem-spory-mez-rodici-pri-jeho-uskutecnovani/>>.
2. MATOUŠKOVÁ, Ivana. *Význam funkce kolizního opatrovníka v soudním řízení o úpravě výchovy a výživy a o úpravě styku rodiče s dítětem - doporučení pro začínající sociální pracovníky* [online]. Kraj Vysočina, 3. května 2010 [cit. 10. října 2017]. Dostupné na <<http://files.infosoudci.webnode.cz/200001423-0c0310cfe4/Manu%C3%A1l%20kolizn%C3%ADho%20opatrovn%C3%ADka.pdf>>.
3. MIKULÁŠ 365. *Služby* [online]. Mikuláš 365, [cit. 25. října 2017]. Dostupné na <<https://www.mikulasops.cz/sluzby/>>.
4. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Soubor otázek a odpovědí k novele zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí* [online]. Ministerstvo práce a sociálních

- věcí, [cit. 1. října 2017]. Dostupné na <<https://www.mpsv.cz/files/clanky/14776/faq.pdf>>.
5. NOVÁK, Tomáš. *Syndrom zavrženého rodiče má dvě špatná řešení* [online]. Vitalia.cz, 22. ledna 2014 [cit. 20. září 2017]. Dostupné na <<http://www.vitalia.cz/clanky/syndrom-zavrzeneho-rodice-ma-dve-spatna-reseni/>>.
 6. *Ombudsmanka našla u sociálně-právní ochrany dětí tři desítky chyb* [online]. Lidovky.cz, 23. října 2016 [cit. 23. října 2017]. Dostupné na <https://www.lidovky.cz/ombudsmanka-nasla-u-socialne-pravni-ochrany-deti-tri-desitky-chyb-p95-/zpravy-domov.aspx?c=A161023_115907_ln_domov_ele>.
 7. SMRŽ, Josef. *Válka o dítě: zájem potomka až na posledním místě* [online]. Šance dětem, 28. prosince 2015 [cit. 25. října 2017]. Dostupné na <<http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-rodine/valka-o-dite-zajem-potomka-az-na-poslednim-miste.shtml#kdyz-rodice-do-boju-o-dite-zapoji-i-statni-organy>>.
 8. TOMEŠOVÁ, Jana. *Výkon rozhodnutí soudu o úpravě styku s nezletilými dětmi* [online]. PRÁVNÍ PROSTOR, 16. září 2016 [cit. 10. října 2017]. Dostupné na <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/vykon-rozhodnuti-soudu-o-uprave-styku-s-nezletilymi-detmi>>.
 9. *Výbor OSN pro práva dítěte vydal komentář k nejlepšímu zájmu dítěte* [online]. Vláda ČR, 6. června 2014 [cit. 10. září 2017]. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/aktuality/vybor-osn-pro-prava-ditete-vydal-komentar-k-nejlepsimu-zajmu-ditete-107820/>>.
 10. *Závěry z šetření ochránkyně v oblasti ochrany dětí, mládeže a rodiny* [online]. Veřejný ochránce práv, 7. června 2016 [cit. 23. října 2017]. Dostupné na <<https://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2016/zavery-z-setreni-ochrankyne-v-oblasti-ochrany-deti-mladeze-a-rodiny/>>.

Právní předpisy

1. Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
2. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte.
3. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s., o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí.

4. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb. m. s., o sjednání Úmluvy o styku s dětmi.
5. Směrnice Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 19. září 2013, č.j. 2013/26780-21, o stanovení rozsahu evidence dětí a obsahu spisové dokumentace o dětech vedených orgány sociálně-právní ochrany dětí a o stanovení rozsahu evidence a obsahu spisové dokumentace v oblasti náhradní rodinné péče.
6. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů.
8. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.
9. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
10. Zákon č. 292/2013, o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.
11. Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

1. Průběžná informace k zahájení správního řízení o výchovném opatření podle § 43 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve spojení s § 13 zákona č. 399/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ze dne 21. února 2012, č. j. 2012/15816-214.
2. Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 27. listopadu 2014, sp. zn. 7 A 321/2011-41.
3. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2001, sp. zn. 25 Cdo 38/2000.
4. Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 1. 2. 2016, sp. zn. 2734/2015/VOP.
5. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. října 2008, sp. zn. 30 Cdo 3658/2007.
6. Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 21. 7. 2011, sp. zn. IV. ÚS 1433/11.

Abstrakt

Ve své práci se zabývám pravomocemi orgánu sociálně-právní ochrany dětí v situacích, kdy rodič pečující brání nepečujícímu rodiči v jeho styku s dítětem. Za daným účelem v bakalářské práci nejprve vymezuji některé pojmy, jež jsou pro danou práci stěžejní. Jedná se především o samotný pojem styk a dále o pojem syndrom zavrženého rodiče či jednu ze stěžejních zásad v oblasti sociálně-právní ochrany dětí - nejlepší zájem dítěte. V rámci práce je dále rovněž alespoň stručně vymezen pojem orgán sociálně-právní ochrany dětí. Stěžejní část mé bakalářské práce se věnuje přiblížení jednotlivých pravomocí orgánů sociálně-právní ochrany dětí v oblasti bránění ve styku s dítětem. Zvýšená pozornost je pak věnována těm pravomocem orgánu sociálně-právní ochrany dětí, které jsou vykonávány mimo soudní řízení. Pozornosti však neujdou rovněž pravomoci tohoto správního orgánu vykonávané v rámci řízení před soudem.

Summary

In my thesis I deal with competences of the children's social and legal protection authorities in cases of denied contact with children. For that purpose I explain some of the terms that are crucial for this thesis. These include terms like contact, Parental Alienation Syndrome or the fundamental principle of children's social and legal protection – the best interest of the child. As part of the thesis there is also at least briefly defined the Authority for Social and Legal Protection of Children. The main part of thesis is devoted to the approximation of the individual competences of Authority for Social and Legal Protection of Children in cases of denied contact with children. Increased attention is paid to those competencies of the children's social and legal protection authorities which are performed outside the court proceedings. However, competencies of this administrative authority in the course of proceedings before the courts are also included.

Klíčová slova

Styk s dítětem

Bránění ve styku s dítětem

Nejlepší zájem dítěte

Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Kolizní opatrovník

Sociální pracovník

Preventivní a poradenská činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Správní řízení orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Key words

Contact with child

Denied contact with child

Best interest of the child

Authority for Social and Legal Protection of Children

Collision custodian

Social worker

Preventive and advisory activities of the children's social and legal protection authorities

Administrative procedure of the children's social and legal protection authorities